

իր քովն շուկ մը լսեցի՝ նշան բըսա Մարիամին՝ որ եւ մտի՛ ինքզնուրեւ մը տեսաւ՝ որ գետնի վրայ կամաց կամաց սողալով յառաջ կու գար։

«Ո՛վ է, ի հարցոցք Մարիամ՝ եւ ատըմանակն ուղղեց։

«Հարիւրապետ, հարիւրապետ, ի՛ր փափաք ձայն մը, աղատ եւր։ Պատերազմողք մեր դիպին հետ պատերազմի մէջ են, զանգ թող տուին։»

Զորս Գաղղիայիներէն մէկն էր, որոնք վերաւոր հարիւրապետն խառնուրդէն մէկ զի տարին, եւ զորոնք Գաւեռիայի վերջը թող տուած գայած էին։

«Ո՛հ, դուք եւ քաջը Ֆրանսուս, ըսաւ Վալէի հարիւրապետը։ Գնա՛, գնա փութով եւ ընկերացը հետ միացիր։»

«Բայց ո՞չ առանց ձեզի, հարիւրապետ, ի՛ր քրկնեց ուրիշ զինուորի մը ձայնը, որ Ֆրանսուայի եւ տեսնէ դուրս ելաւ։

«Չբեզ բեզը պիտի տանիրը, ըսաւ առաջինը։ Եթէ՛ հարիւր քայլ յառաջ երթանք՝ փոստդէ աղատ ենք։ Վասն զի մարտավայրին վերջին սահմանին վրայ ենք։ Անոր մեր գտնուած զինքը դիտեց, եւ կ'ըսէ թէ՛ քիչ մ'ետքը Պատերազմողք պետք է որ փախուտ տան։»

Այս միջոցին միւս երկու զինուորք ալ զուրս ելան, եւ Ամարէ իւր ընկերին խօսնէ հաստատեց։

«Եթէ՛ ձախակողմն երթա՛ք, ըսաւ, իր մտենաք բերդին եւ Պատերազմողք զձեռն անդին անցնելէն ետեւ՝ անմիջապէս զաղղիական բանակին ետեւը կ'ուղարկէ։»

«Կրնա՞ք քաշել մեր վրայ յենլով, ի հարցոցք Ֆրանսուս հարիւրապետին։

«Փորձե՛ք», ըսաւ հարիւրապետն եւ ջանաց ոտք ելելէ՛ Գարձնալ սկսաւ կուճքէն արին հոսել։

«Աւաղ որ մտնաղը եւ պատասանդք հետա չեմ՝ առած, ի ըսաւ Անորէ արտամտութեամբ։

«Ի՛նչ, ահա անոր գարմանը, ըսաւ Ֆրանսուս, Արեւունի եւ Աւստրերիցի ձակաւորն մէջ էի եւ ալ։ Տիկին, գարձաւ զաղղիական ազնուութեամբ գէպ ի Տոնան Մարիա, ներեցե՛ք անբաղադարաւ թեանս, չեմ կրնար վայելութեան միտ գնել։»

Այս խօսքերով վերադուռն մէկ զի նետեց եւ շապկէն երկայն շերտ մը կտրեց հանեց, եւ ուրիշ կտորէ մ'ալ վերջին բարձիկ մը շինեց եւ այն շերտով վերջին վրայ կապեց քանի մը րոպէի մէջ։

«Հիմա ինչպէս էք, հարիւրապետ, ի հարցոցք Ֆրանսուս։

«Հնորհալալ եմ, շնորհալալ, ընկեր, շատ լաւ է, ըսաւ հարիւրապետը եւ իր ջանքը քայլ մ'առանել երկու զինուորաց թեւը մտած։

«Մարիամ, ըսաւ հարիւրապետը մեղմամայն եւ ձեռքը կարկուտեց, մնա բարեւաւ, ասիկայ սխալ՝ բայց երջանիկ տեսութիւն մըն էր։»

«Երթա՛ս բարեւալ, բարեկամ, պատասխանեց Մարիամ արտասուելով։ Ելանք թէ՛ վերադին տեսնելինը գերար, եւ ալ այնուհետեւ չքաժմուէինը։»

Վերջին խառնուրդն խառնուեցաւ Պատերազմողք խառնիխառն հրացանի ձայնն եւ վայրենի աղաղակն եւ թմբակց հնչինը՝ որ այս հրացանի ձայնին յաշարեց։ Տեսաւ Մարիամ որ Պատերազմողք բարձունքէ վար իր փախելին՝ մինչդեռ շորս Գաղղիայիցի զհարիւրապետն իրենց ուսն առած գիշերուան միջոցն մէջ անհերելով եղան, ատոր վրայ ինքն ալ մեկնեցաւ դիտել։ Այդպէս երբ Գաղղիայիցի եւ գարձաւ, հոն ոչ զքը գտաւ։

Մարիամ Պատերազմողք փախուտական գրնդին հանդիպեցաւ եւ անոնց ըով մնաց, իւր հայրն ու մորաքույրը գտաւ հազիւ ծախսոր լինալէն եւ տեսնէ Երկու Տիկնայք Գաւեռիայի հրամանին համեմատ վերադարձ շուրջի միացան, մինչդեռ Գաւեռիայի իւր վերջապահուն աղբէքը կ'ըլլար Գաղղիացուց իւր գլխաւոր բանակին մտնողալուն։

Զորս զինուորք իրենց հարիւրապետն յաշարութեամբ մարտավայրին հանեցին, եւ ինչպէս Անտարէ ուղի գտած էր, Գաղղիացուց յառաջ դիմաւ լովն իրենց դիրքն ապահովեցաւ։ Անոր համար ծառերու ճիւղերէն շուտ որ պատգործար մը շինեցին, իրենց վերադուռն վրան դրին եւ այսպէս ըստ կարի հանգիստ՝ բերք հասուցին հարիւրապետը։

Բերդին մէջ ամենայն ինչ կերպարանափոխ եղած էր։ Օգնուլ թեան եկող զնդին մէկ մասը բերդը բռնած էր։ Հոն էր գնդին վերաբոյժը, որ կատարեալ անկեղծաց մը բացած էր։ Հոն բերդին մէջ գրեթէ բոլոր ամեն վերադարձաւ հարիւրապետն, որոնք վերադարձած էին բերդին մէջ եղած խառնուրդի ժամանակ, եւ թեթեւ վերաբոյժ կ'օգնէին իրենց։ Բերդապահաց յարդէ անկողիններուն վրայ պառկեցուցած էին զիրենք։ Հարիւրապետն ալ հոն բերուեցաւ, եւ լաւ ընդունելութիւն գտաւ որչափ այն չփոխ ժամանակը իր ներքէր։

Պատերազմին յաջորդ օրը լեւանց խորքը Պատերազմողք բանակած էին։ Հոն ալ կային վերաբոյժն, որոնց ըստ կարի դիւրութիւն իր ջանային մատուցանէին։ Փափուկ մամուլ վրայ փռուած էր շնորհերու ստատուի շերտեր, բայց աւելի կ'այրել ներքին անհամբերութիւնէն՝ որ վերաց պատճառաւ երկայն տանն Գաղղիացուց հետ կուռիւն գաղթեցուցած է։ Վերջերք մահացու չէին, բայց շատ արին կորուսած էր, եւ կողի վերջը թեւեւ խոր չէր, բայց երկայն եւ լայն պատռուած մ'ունէր։

(Հորունուիլէ։)

ՅՈՒՆԻԵՐՅՈՒՆԷ

ՆՈՐԱՆՈՒՐԷ

Ամերիկայի գտնովի ձու 400 մետր յոյնեմար։

Պայանիոյ արտաքին գործոց եւ զաղթական նութեան պաշտօնէայք Միացեալ-Վաշինգտոն եւ Սպանիական-Վաթիկան հաստատակաւ տեսութեանց ներկայացուցաց առաջարկեցին, որ 1892ին Սպանիոյ հետ Նոր աշխարհի գտնուելուն 400 մետր Երեւանը կատարեն։ Սպանիան իր խորհի՛ Բարձրինի մէջ այն տեղէ՛ ուստի՛ Բերիտափոր Կորմորտ Ամերիկա գտնելու ծամբայ ելաւ, արձան որ կանգ գնել ի պատիւի նորա։ Եւրոպական եւ ամերիկեան ամեն պետութիւնք, ինչպէս նաեւ աշխարհի աշխարհագրական եւ ուսումնական ընկերութիւններն պիտի հրաւիրուին հանգիստին պաշտօնական ներկայացուցիչներ յուղարկելու։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Թորքսթոնի նա հառախմանի դարման:

Սպիւր եւ Կարուն բոխնեքն Բարդի Բորշ-կանան ճեմարանին ներկայացուցին Փլորիտի թէթուս (acide hydrofluorique) իր գարման թորախաի եւ հառախմանի: Ճեմարանին Գերեյ, Բրու եւ Հիւպպար բոխնեքն յանձնեց այս գարմանն խիտ քննութեան առնուլ, եւ առնոք գարմանը ճշգրիտ փորձելու ետեւ. եր հաստատուն թէ այս գարմանն առողջարար է: Եւ իրք այս փուսն ուրիշ քան չէ, եթէ ոչ գիտնականօրէն հաստատել այն երեւոյթն, որ ապակւոյ գարմատանց մէջ կ'երեւայ: Այսինքն՝ երբ ապակի յղկելով թորախաի բուռին, սոսրորարար ապակւոյ կիւղարանը կ'փոխադրուի, ուր օգն միւս Փլորիտի թէթուս լին է Գերեյ երեք բոխնեքն փորձելուն համեմատ, այս գարմանով բոխնեքն առաջին երեւոյթն այն է՝ որ ախորժակը կ'բացուի, փութումն ու թանջն եւ գիւնբային բրանիւնը՝ կ'ըզգար, ունեղային երեւոյթները կ'անհետանան եւ մարմնոյ կշիւքը կ'ընարանայ: Հարիւր հիւանդներէ, որոնց վրայ փորձն եղած է, Յիւր բոխնեքն են, 41ին վիճակն էապէս լաւացած է եւ յոյս կ'այ՝ որ եթէ գարմանը շարունակուի՝ կ'առարեւապէս կ'ըզգար: 14ին հիւանդութիւնը կ'ունդ առած է, եւ միայն 10ը մեռած է: Երբ հիւանդութիւնն ստակաին առաջին աստիճանին մէջ է՝ ընդհանրապէս միշտ բոխնեքն է:

ՄԱՆԻՐԱԿԱՆ

Խաղի թողով:

Առաջին խաղի թողովը կ'երեւայ թէ ճեմարանայ հարուած է: Խաղի թողովին Եւրոպայ անցաւ Արարացւոյ ձեռքը, որ բաժնակից թողովոյ վրայ ձեռքը կ'ընարեին, բայց խաղի թողովը միայն գուլպուութեանց համար կ'ըզորածեին: Եւրոպայի մէջ խաղի թողովն առաջին հանգր կ'երեւայ ի Սպանիա 1388ին Գովհանես Ա. Գառգիւղի թաղաւորին ժամանակ: Գաղղիոյ մէջ 1392ին առաջին անգամ Ժաքմէն Կրկնեքն Խաղի թողովը Գաղղիոյ Կարբուս Զ. տկարամիտ թաղաւորին զօրանալով համար: Իսկ ապեւ խաղի թողովը, որ չափ կ'երեւայ, նախ ի Գերմանիա հաստարակուած է 1433ին, ապա Իտալիա առաջին անգամ 1441ին:

Ամերիկայի լրագրողութիւնը:

Թէ լրագրութիւնն ապառ երկրի մը մէջ որչափ կ'ընայ աշխի՝ կ'ըզգրեն Հիւս. Ամերիկայի լրագրութիւնը:

Նիւ Եորքն առանց չափազանցութեան լրագրութեան որոշուած է. փասն զի ցերեկուան եւ գիշերուան իւրաքանչիւր ժամուն լրագիր կ'ըզատարակուի: Մանհատքան թողին մէջ միայն, որ 1,300,000 բնակիչ ունի, 23 ամերիկայ օրագիր կ'այ, որոնց նշանաւորագրեցն են՝ Herald, 190,000 օրեակ. World, 150,000 օրեակ. Morning Journal, 100,000 օրեակ. Sun, 100,000 օրեակ. Daily News, 160,000 օրեակ. Times, 150,000, Tribune, 50,000, Evening Telegram, 80,000. Evening Post, Mail and Express, Star, Commercial

Advertiser, Illustrated Daily Graphic իւրաքանչիւրն 5000 — 15,000 օրեակ օրն: Jersey-City (130,000 բնակիչ) եւ Brooklyn (600,000 բն.) որ բուն Նիւ-Եորքի կ'ըզարարեն՝ ամէն օր իրիւրեան միայն 10 թերթ կ'ըզատարակուի:

Նոյն երեւոյթը կ'ըտեւունի բովանդակ Հիւս. Ամերիկայի մէջ: Ամէն օրագրը որ 10,000 բնակիչ ունի, կ'ունենայ նաեւ իւր Star, Telegraph, Pioneer, Advocate, Argus, եւ այլն լրագիրները: Ֆիլադելֆիա 900,000 բնակչով՝ ունի 19 օրագիր: Պոլիթեն 425,000 բնակչով՝ ունի 11 օրագիր: 2, Էրազկոյ 600,000 բնակչով՝ ունի 17 օրագիր: Սան Ֆրանցիսկոյ 250,000 բնակչով՝ ունի 13 օրագիր:

1885ին որում փնակագրական տեղեկութեանց համեմատ՝ խաղագրական եւ Առաջնաւորան Ժողովուրդ մէջ բնակող 35 միլիոն հոգւոյ միւրքն կ'ըտեւունին 1183 օրագիր, 10,082 շաբաթաթերթ, 139 շաբաթին երկու անգամ հրատարակուող՝ 39 օրեղմէջ հրատարակող լրագիր, իսկ ամաթերթը եւ եռամսեայը 2,501: Ամէնքն ի միասին առեւ 13,944 լրագիր: Մտադրութեան արժանի է՝ որ 1860ին զեռ միայն 5253 լրագիր կ'ըզգր: Ամերիկոս:

Իսկ Հարաւային Ամերիկայի մէջ, մանաւանդ Մոնթեվիդեոյ եւ Պուէնոս Այրէս, լրագրութիւնն ամէն երկիրներէ աւելի յառաջացած է: Մոնթեվիդեոյ լրագրը՝ որ 125,000 բնակիչ ունի, 23 ամերիկայ լրագիր կ'ըզատարակուի, ուր Վիեննա 15 հառ միայն: Իսկ Պուէնոս Այրէս՝ որ 400,000 բնակիչ ունի, 21 ամերիկայ օրագիր կ'ըզատարակուի: Հանդերձ այսո՞ւ պէտք չէ ստոր վրայ մեծ զաւադար մը կ'ըզգր: փասն զի հոն ամէն մէջ քաղաքական կողմնակցութեան խաւերն, եւ նոյն իսկ առանձնական երեսփոխանք իրենց իրեն գործիք օրագիր կ'ըզ հաստատեն, որ շատ անգամ երկու շաբթէ աւելի չ'ըզգր: Եւ ընդհանրապէս հին ոճով են ապարանաց կազմածներ:

Ալիսարիկս նրկաթ ողորդը:

Ըստ ճշգրտեցն եւ պարտանական տեղեկութեանց՝ բովանդակ աշխարհիս երկաթուղիքն արժած է իւր 104 միլիարտ մարք: Ասիէ 58 միլիարտ կ'ընայ Եւրոպայի վրայ, իսկ աշխարհիս միւս մասանց վրայ ի միասին 46 միլիարտ: Թէ Եւրոպայ իւր երկաթուղիքը շատ սուղ շինած է, յայտնի է անի՝ որ իւր 58 միլիարտ մարքով 195,057 քիլոմէրը ապարեղ մը գրուած է, ուր Միացեալ-Նահանգք առաջինն՝ 207,508 քիլոմէրը ապարեղ ունին: Իսպանիա առնեն է որ Եւրոպայի երկաթուղիքն իւր ապարեղն ընդարձակելու այնչափ փոյթ չի ցուցրեն, փասն զի սուղ շինի. ուր որ Ամերիկա եւ Աւստրալիա անուղղորդ քիլ կ'ըզգրեն: Եւրոպային տերութեանց մէջ Գերմանիա առաջին տեղին կ'ըզառն իւր 37,531 քիլոմէրը ապարեղան: Գաղղիա ունի միայն 32,491 քիլոմէր, իսկ Անգլիա 30,843: Անգլիա ունի նաեւ Բրիտանական-Հիւս. Ամերիկայի մէջ 17,500 քիլոմէր, եւ Բրիտանական-Հնդկաստանի մէջ 19,308 քիլոմէրէ աւելի երկաթուղիք ապարեղ: